

Dronning Margrethe skridtede ned ad trappen i universitetets største auditorium ved siden af rektor Henrik Tvarnø efterfulgt af sin hofdame, sin adjutant og de to prorektorer Flemming Just og Jens Hohwü.

God økonomi lægger fundamentet for fremragende forskning

Rektor Henrik Tvarnøs årsfesttale

Deres Majestæt!
Mine damer og herrer!

For kort tid siden modtog Syddansk Universitet den glædelige meddelelse, at en række forskergrupper ved de naturvidenskabelige og medicinske fagområder ville modtage en endog meget stor del af den samlede nationale bevilling til det såkaldte bioteknologiske instrumentcenter.

Forskerne skal i de kommende år arbejde med emner som kortlægning og identifikation af nukleinsyrer (DNA og RNA) og af proteiner, samt med udforskning af proteinernes funktion. Målet er at få indsigt i, hvordan generne danner grundlag for den menneskelige organismes funktion, en viden der har afgørende betydning for forståelsen af mekanismerne bag en række sygdomme.

Historien om bevillingens tilblivelse, tilrettelæggelsen af ansøgningsbetingelser, selve udbudsforretningen, forsøg på usaglig intervention i forbindelse med de internationale evalueringer samt et tilsyneladende forsøg på pludselig at spare det hele væk skal ikke fortælles her. Det er heldigvis historie – om end det har været ganske lærerigt at iagttage dansen omkring guldkalven.

Mit ærinde i eftermiddag er et andet. For det første står vi her med et interessant eksempel på, at de reelle faglige tyngdepunkter i den danske forskerverden i lige så høj grad styres fra græsrodsniveau som ud fra nationale strategier. Når dette universitet i dag står så stærkt på et af de internationalt afgørende områder, skyldes det nemlig en kombination af en række enkeltforskeres imponerende indsats over

Rektor Henrik Tvarnø lagde i sin tale vægt på de kraftige besparelser på universitetsområdet, hvis de politiske forhandlinger om finansloven 2001 ikke medfører en markant øget pengetilførsel til landets universiteter. Det rammer også Syddansk Universitet, advarede han.

en lang periode, en dygtig fakultetsledelse der har turdet prioritere, selv når det var vanskeligst, og en national satsning på programmidler i kombination med anden offentlig støtte til bioteknologi. Lad det være sagt tydeligt: Vi har ikke selv haft mulighed for at startfinansiere alle disse aktiviteter, og vi har været klart afhængige af en politisk satsning på området.

International forskning

Gode økonomiske rammer er forudsætningen for, at Danmark kan få del i og kan udnytte resultaterne fra den nyeste inter-

ationale forskning og for selv at kunne bidrage til og deltage i forskningen. Men, og det er det andet punkt, virkelig succes på så udgiftskrævende og konkurrencepræget et forskningsfelt som dette forudsætter længere planlægningshorisonter og flere basismidler til aktiviteterne. Så der er desværre lidt malurt i champagneglasset – fordi der stadig ikke er satset tilstrækkeligt på området. SDU har prioriteret området meget højt i vor udviklingskontrakt, men vi kan ikke gå så vidt som at fjerne yderligere midler fra en række andre områder. Alle gode kræfter må derfor søge at overbevise de politiske beslutningstagere om, at der er enorme muligheder for Danmark på dette og heldigvis også på en række andre vigtige forskningsområder. Jeg skal i dagens festlige an-

ledning undlade at kommentere den overraskende politiske beslutning om at rejse en bygning til præcis dette formål et helt andet sted i landet end dér, hvor de vigtigste forskningsaktiviteter på feltet foregår.

Internationalt prioriteres offentlig forskning stærkere i disse år – med USA som et helt enestående eksempel. Men også en række europæiske lande og en række lande fra forskningens 2. division i Latinamerika og Asien prioriterer for øjeblikket forskningsopgaver relativt højere end Danmark. Det er dybt beklageligt og vel også risikabelt, at der herhjemme tales mere, end der handles.

I årets løb er der udkommet adskillige interessante analyser og anbefalinger vedrørende dansk forskning. Bertel Ståhle leverede i efteråret 1999 endnu en analyse af vort forskningssystem og kunne bl.a. konstatere, at undervisnings- og vejledningsopgaverne er fordoblet over en 20-årig periode – målt som antallet af kandidater, antallet af studerende og antallet af ph.d.-studerende på den ene side mod antallet af professorer og lektorer på universiteterne på den anden side. Danmarks Forskningsråd fulgte i januar dette år op med en række anbefalinger til regeringen, hvor de økonomiske ikke var de mindst interessante: Man vovede et øje og anbefalede en prioritering, som entydigt ville favorisere universiteterne, således at de netop kunne ansætte flere professorer og lektorer og dermed gavne både forskning og uddannelse.

Finanslov

Det er med beklagelse, at man må konstatere, at det af regeringen fremlagte finanslovsforslag går den stik modsatte vej. På indtægtssiden lægger man op til endnu en reduktion – både når det gælder uddannelsesbevillinger og en række forskningsbevillinger, ligesom man viderefører hovsa-besparelsen fra lillejuleaften 1999.

Der skal således gennemføres ganske barske besparelser på alle landets universiteter fra næste års begyndelse, hvis de politiske forhandlinger om støtte til de videregående uddannelser og til forskning ikke medfører en markant pengetilførsel til universiteterne. Man kan håbe på, at Undervisningsministeren og Folketinget kan fjerne den planlagte reduktion af taksa-meterbevillingerne, men det er desværre usandsynligt, at forskningsforliget indebærer et løft af vore basisforskningsmidler.

Forskningsministeren agter ganske vist i 2001 at gennemføre en auktion over næste generation af telekommunikationslicenser, som efter europæiske erfaringer kan indbringe et tocifret milliardbeløb. Og det er tænkeligt, at en del af dette provenu kan komme universiteterne til gode. Men netop derfor er det ærgerligt, at man tvinger os til besparelser i 2001 og derefter

Stud.mag. Maja Grubbe Hildebrandt, Institut for Kommunikation og Sprog, blev tildelt universitetets guldmedalje for prisopgavebesvarelsen „Analyse og repræsentation. Amerikanske teorier - Romanske sprog“.

forhåbentlig giver os bedre økonomiske betingelser i 2002.

Jeg tør ikke spå om chancerne for, at den af regeringen nedsatte Forskningskommission kan fremkomme med sammenhængende bud på en ny æra i dansk forsknings- og universitetspolitik, som derefter ville kunne realiseres politisk. Men jeg mener, at alle med interesse for enten forskning og højere uddannelse eller den generelle samfundsudvikling bør forenes i et forsøg på at udnytte den gunstige situation, at de danske universiteter har en række uomtvistelige styrkepositioner, har åbnet sig meget mod omverdenen, har vedtaget en række strategier for de kommende år, råder over flere potentielle forskere end nogen sinde i form af ph.d.-studerende og ansætter flere udlændinge end tidligere. Vi er dermed i en situation, hvor der kan opnås betydelige og langtrækkende effekter af en massiv nyinvestering i området.

En anden af Danmarks Forskningsråds anbefalinger, som givet vil komme til at spille en rolle, drejede sig om en styrkelse og en professionalisering af universiteternes ledelse. I betragtning af at Undervisningsministeriet har etableret en særlig styreform på det nyoprettede Danmarks Pædagogiske Universitet, og at forskningsministeren nu foreslår en anden afvigelse fra universitsloven for så vidt angår Danmarks Tekniske Universitet, er det oplagt at drøfte dette spørgsmål ganske seriøst. Jeg vil sammen med den øvrige ledelse analysere konsekvenserne af de to love for resten af universitetsverdenen, hvor jo allerede 3-4 andre institutioner har anmeldt ønske om betydelige afvigelser fra den gældende styreform. Jeg tror personligt, at en fordomsfri diskussion på hele universitetet af gevinster og risici ved både den eksisterende og alternative ledelsesformer er nødvendig, og jeg mener, den bør gennemføres allerede i indeværende akademiske år. Såfremt den kommende lov om DTU muliggør hurtig overgang til status som selvejende institution med mulighed for at eje jord og bygninger, bør diskussionen her på universitetet intensiveres yderligere.

Regional opbakning

Vi er i denne måned to år henne i vor fusion. Det er selvsagt for tidligt at gøre regnebrættet op, men en række af de mål, vi opstillede, er inden for rækkevidde, og flere spændende initiativer, både forudskikkede og helt nye, er på vej. Vi har etableret de planlagte nye miljøer, men har allerede ideer om nye, ja nogle er igangsat. Vi tager vort motto om at være et regionalt forankret, internationalt orienteret universitet alvorligt og går gerne i dialog med alle, der vil bidrage til at styrke forskning og højere uddannelse i vore landsdele. Internt er ikke alt er forløbet smertefrit, og vi kommer givet til at se forandringer på en række felter, men afgørende er, at vi er kommet godt fra start og overalt i regionen møder betragtelig medvind. Det er unægteligt ganske flot, når en lille by som Sønderborg her i efteråret beslutter at afsætte 40 millioner kroner over fire år til at støtte universitetets fysiske udbygningsplaner. Hvad kunne det dog ikke blive til, hvis Københavns Kommune afsatte et forholdsmæssigt tilsvarende beløb? Jeg nævner i dag blot Sønderborg Kommune som et eksempel på den holdning, vi møder i hele regionen. Her er der ingen tvivl om, at universitetets strategiske potentiale anerkendes og medtænkes i egne udviklingsplaner. Og det er derfor naturligt også i år at kvittere med tak til store og små samarbejdspartnere i vor region og i de nabo-områder, som vi løbende er i dialog med.

Som man vil vide fra dagspressen, diskuteres fortsættelsen af de regionale bidrag til universitetet mellem amter og forskningsministeren. Jeg skal nøjes med at glæde mig over, at diskussionen ser ud til at udvikle sig til en dialog og noterer mig, at regeringen prioriterer en stærk regional udvikling ganske højt.

Jeg vil gerne takke såvel Forskningsministeriet som Undervisningsministeriet for et konstruktivt samarbejde i det forløbne år. En særlig tak til Byggedirektoratet, som midt i en overvældende omstillings-

Mennesket er landjords herre, og vi arbejder ihærdigt på at blive havenes. Professor og dr.phil. Poul Holm, Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, holdt festforelæsningsen, der handlede om havenes økohistorie. Menneskets påvirkning af haven er langt mere omfattende end oprindelig antaget, understregede han.

proces har stået universitetet bi med gode råd og handling.

Universitetet har i år taget en nybygning i brug til sundhedsvidenskab og overtager i januar en større udbygning her på stedet. Vore planer om at bygge yderligere hele fem mindre nybygninger i hele regionen er blevet forsinket af udefra kommende grunde, men begynder nu at tage form. Vi er naturligvis opmærksomme på, at overgangen til et helt nyt betalingssystem for statslige bygninger kan påvirke vores fysiske vækstmuligheder ganske meget, men vi hilser alligevel af principielle grunde en fair og ensartet huslejeordning velkommen, om end de nye administrative udgifter burde have været finansieret særskilt.

Det væsentligste problem ved den nye ordning er, at den ikke er fremtidsorienteret, men snarere søger at fastfryse bygningsmassen ud fra snævre økonomiske hensyn. Det er ikke ambitiøst nok og må derfor forventes at blive ændret om nogle år.

På kort sigt kan man frygte, at nogle er højtråbende nok til forsat med held at påberåbe sig særlige privilegier - hvilket givet vil gå ud over bl.a. dette universitet. Mere positivt kan man til gengæld sige, at potentielle donatorer nu vil have større sikkerhed for, at deres eventuelle gaver i form af bygninger giver det modtagende universitet klare fordele i ganske lang tid.

Eksaminer

I forsommeren diskuteredes det intenst blandt danske politikere, om og i givet fald hvorledes universiteterne skulle tvinges til at modernisere deres eksamensformer, først og fremmest ved at tillade enhver studerende at benytte computere m.v. til eksamen – fordi som det smukt blev formuleret, dette jo ville svare bedre til de vilkår, som de som kandidater ville møde på arbejdsmarkedet. At gå imod en sådan tanke kan jo let blive udlagt som reaktionært eller i det mindste konservativt, men ikke desto mindre lykkedes det tilsyneladende undervisningsministeren at stoppe debatten, inden nogen havde fundet på et pålæg, som jo ville blive ganske dyrt og i et vist mål overflødigt. Men

da man ikke kan vide, hvilke diskussioner der genrejses i det forestående folketingsår, vil jeg gerne knytte et par kommentarer til spørgsmålet.

Virkeligheden er lidt mere kompliceret, og brugen af IT slet ikke så ringe udbredt endda, hverken i undervisningen eller ved eksaminer. Men engang imellem har vi behov for at kontrollere hin enkelte studerendes reelle kompetence – målt uden hjælpemidler.

Her kan det måske være ganske lærerigt at se ud i verden og dermed perspektivere diskussionen. Tiden tillader ikke lange digressioner, men lad mig alligevel henvise til de berømte embedseksaminer, som i århundreder blev praktiseret i kejsernes Kina. Kineserne forstod tidligt (allerede under Han-dynastiet), at der skulle være fri adgang til prøverne (dog undtaget få kategorier som tiggere, bordelejere, forbrydere, politifolk, dørvogtere, musikere, skuespillere og deres efterkommere), og at disse prøver skulle afvikles på lige vilkår. Kun dermed opnåede man tilstrækkelig kvalitet. Da prøverne var meget svære, og privilegierne efter beståelse ganske betydelige, var der naturligvis mange, der forsøgte at snyde til eksamen. Kineserne tog derfor respektindgydende forholdsregler. Hør blot:

Eksamen blev afholdt på et område, der var omgivet af mure og blev patruljeret af soldater og overvåget af embedsmænd. Man forsøgte af alle kræfter at afsløre ulovlig import af minileksika, notitser eller tekster på eksamensområdet. Det skete bl.a. ved et detaljeret påklædningsreglement (Qing-dynastiet 1644-1911): Kandidaterne skulle iføre sig filt-hat, skjorte, bukser og sokker – alt sammen uden for, så intet kunne skjules heri. Penneskafterne skulle kunne kontrolleres, ligesom taskerne heller ikke måtte være forede, og endelig, skulle kager og brød naturligvis skæres over ved indgangen til eksamensområdet. Man forsøgte tillige at forhindre, at kandidaterne sendte andre, mere kompetente personer til eksamen i eget navn. I øvrigt anså man det ikke for et problem at lukke eksaminanderne inde i små kabiner i flere dage.

Snyderiet kunne man dog alligevel ikke komme helt til livs: Korruption fandtes også dengang, og derfor kunne man åbenbart bestikke sig til hjælp hos nogle af de mange kontrollanter. Det førte i det 18. århundrede til en kejserlig ordre, som jeg tillader mig at citere:

„Vi har hørt, at der under eksamensprøverne findes professionelle lovbyggere, som bor rundt om eksamensområdet i Peking. De medbringer skrivere, som lever af at skrive og sælge eksamensopgaver til eksaminanderne. Uærlige kandidater bestikker vagter og opsynsmænd, vikler opgaverne rundt om sten og kaster dem ud over muren. Når en opgave er færdiggjort, giver folkene signal ved at stille en lampe højt op på et tag, brænde fyrværkeri af eller ved at lade opdrættede duer flyve ind over området. Så kaster de løsningskerne ind på området, endnu engang viklet om en sten.

Hermed – skriver kejseren – befaler jeg da censorer og præfeker at sende betroede folk ud at lede efter disse illegale skrivere og straffe dem strengt. Beboerne rundt om eksamensområdet skal forbydes at stille lamper op på taget, fyre fyrværkeri af, lade dresserede duer flyve eller kaste med sten, så længe eksamen pågår” (citeret fra Die Zeit 29/2000).

Man skal huske, at dette system virkede i mange århundreder, og at de mange indgreb for at forhindre snyd et godt stykke ad vejen kan læses som bekræftelse på, at snyderiet var udbredt og derfor svækkede ønsket om at vurdere ansøgerne på lige vilkår.

Og det er principielt samme dilemma, vi befinder os i. Som universitet vil vi gerne kunne garantere kvaliteten hos de kandidater vi afleverer til samfundet. Den omfatter bl.a. evnen til at overskue store og komplicerede informationsmængder og vurdere deres troværdighed, endvidere evnen til at kommunikere præcist og originalt, men derudover også evnen til at tilegne sig en betydelig faglig ballast. De forskellige kompetencer må i et vist omfang vurderes adskilt, og nogle af dem

vurderes bedre uden brug af IT. Jeg håber, at mit kinesiske eksempel kan være en trøst for ivrige reformatorer, for vi har da bevæget os et stykke vej i retning af en modernisering af eksamensformerne.

Adgangsbegrænsning

Ganske aktuelt har Dansk Industri (DI), som har meget stor indflydelse på både forsknings- og uddannelsespolitikken i dronningeriget, skærpet tonen og anbefalet en markant adgangsbegrænsning til især de humanistiske uddannelser for ad den vej at tvinge eller lokke flere unge til at studere tekniske og naturvidenskabelige fag.

Det vil måske overraske, at jeg ikke er lodret uenig med Lars Goldschmidt fra DI. Jeg har i nogen tid været bekymret over konsekvenserne af de meget store optag på f.eks. historie, litteraturvidenskab, filosofi og dansk i form af stor arbejdsløshed inden for disse fagområder om ganske få år. Jeg vil også mene, at man kan kvalificere synspunktet, at mange af dem før eller siden finder anden beskæftigelse, idet et helt uforudset karriereforløb for nogle vedkommende kunne have været bedre understøttet med en anden uddannelse. Samtidig har jeg mange gange givet udtryk for, at der pinedød skal tiltrækkes flere danske eller udenlandske studerende til især naturvidenskab og ingeniørstudierne (hvad vi i år ser det første spæde initiativ til).

Når jeg alligevel må forholde mig kritisk til DI's markante udmelding, skyldes det ikke mindst, at den normalt indsigtfulde Lars Goldschmidts løsningsforslag jo har været prøvet før uden tilfredsstillende resultat. En alternativ gulerodsmetode i form af bedre SU m.v. er jo til gengæld meget dyr, fordi den skal omfatte dem, der allerede af egen drift ville vælge disse studier.

Dronning Margrethe benyttede lejligheden til at få en rundvisning på Mærsk Mc-Kinney Møller Institut for Produktionsteknologi af dekan Jens Oddershede fra Det Naturvidenskabelige og Tekniske Fakultet. Dronningen var meget begejstret, både for byggeriet og forskningen.

Men mere kritisabelt er det, at DI afslører manglende real indsigt. Man erkender helt åbenbart ikke, at også humaniora har rykket sig ganske betydeligt og aktivt forsøger at give mange kandidater en vifte af kompetencer, der ligger langt ud over, hvad humanister fik blot dengang Lars Goldschmidt studerede. På SDU har vi målbevidst søgt at give en række humanistiske studerende betydelige, supplerende kompetencer inden for informationssøgning, mediekundskab, informationsteknologi, didaktik, organisation, erhvervsøkonomi m.v., og vi har fremhævet såvel IT-området som medieområdet som særlig vigtige satsningsområder i vor udviklingskontrakt bl.a. for at kunne udbygge denne aktivitet. Det er naturligvis et vidtgående ønske, men jeg ville nu alligevel hilse det velkommen, hvis institutionelle debattører ville vente med at udforme deres holdninger og markeringer, til de havde afprøvet dem på virkeligheden. I hvert fald bør det modsatte ikke blive en (u)vane. Det er trods alt ikke så længe siden, DI udgav en pinlig svipser i form af en metodisk helt utilstrækkelig undersøgelse af universitetslærernes forskningsaktivitet.

Jeg tror, hverken anvendelse af IT til eksamen eller genoplivning af gamle adgangsbegrænsningsteknikker er de centrale svar på universitetsuddannelsernes problemer. For der er naturligvis stadig problemer, når frafaldet sine steder er tårnhøjt, og de studerendes arbejdsindsats andre steder kritisabel lav. Det er heller ikke givet, at alle lærere og enhver studieordning er i stand til at sikre nutidens unge den bedst mulige uddannelse.

Man skal imidlertid huske, at studierne løbende revideres. Undertiden i en bitter faglig kamp. Oftest som resultat af en fri og søgende diskussion om den konkrete uddannelses mål og midler. Heldigvis har de studerende bevaret en stor indflydelse i studienævnene, hvor studierne indhold fastlægges, men jeg tror, at institutionen som sådan skal stimulere en omverdensrelateret diskussion af, hvad og hvordan vi uddanner vore studerende.

Eksperimenter i undervisningen

Erfaringerne fra åben uddannelse og efteruddannelse viser tydeligt, at studerende med en vis erhvervs erfaring har ganske meget at spille ind med i diskussionen om en uddannelses opbygning og indhold. Derfor skal universitetet i højere grad drage omsorg for, at de unge studerendes færre erfaringer på dette punkt suppleres gennem en diskussion med tidligere kandidater og aftagere – og naturligvis også med tilsvarende uddannelser i ind- og udland.

Jeg tror, det er nødvendigt at eksperimentere langt mere med både form og indhold i undervisningen, end vi som lærere ofte er indstillet på. Jeg er klar over, at nogle reformforslag kræver yderligere ressourcer, hvis målene skal nås, men jeg mener også, at vi hos os selv og andre steder kan iagttage, at uddannelser kan organiseres på meget forskellige måder, og at de studerende oplever meget store kvalitetsforskelle. Derfor finder jeg det tvungent nødvendigt, at fakulteterne fortsætter bestræbelserne på at optimere alle vore uddannelser. Der bør være plads til også radikale eksperimenter, så længe fagligheden respekteres.

Vi nærmer os som bekendt hastigt et årtusindskifte – som nogle ganske vist valgte at markere et år for tidligt. Universiteterne og de intellektuelle har spillet en afgørende rolle i hele sidste halvdel af indeværende årtusinde. Omkring 1500 lagde man overalt i Europa troen på den permanente, kosmiske orden bag sig til fordel for renæssancens radikale nytænkning, hvor mennesket pludselig blev betragtet som et frit handlende subjekt. Opdagelsen af de nye verdensdele hængt nøje sammen med den dynamik og aggressivitet, som udsprang af disse nye indsigter. Når man betænker den store betydning, de relativt små universiteter havde dengang, er der ingen grund til at undervurdere den betydning, universiteterne kan få fremover, hvis man fra politisk hold tør give os bedre betingelser, og hvis vi selv tør udnytte de givne muligheder optimalt.